



Social mask or persona in Tennessee Williams's women characters

Tennessee Williams'ın kadın karakterlerinde sosyal maske/persona

Filiz Çevik Tan¹

Abstract

Common etymon of word “personality” in foreign languages is based on the word “persona”. Meaning of the word “persona”, in latin, is the mask the stage actors use. Jung, defining the “Persona” as a concept within the scope of analytic psychology, sees it as a functional cover, a form of spiritual behavior, which responds to daily needs of the person. When both definitions are read simultaneously the “persona” shall become the “social mask”.

In brief; in order to receive acknowledgement and not to be excluded, and to acquire some sort of things, social masks (personas) suitable with communal codes that one is a part of are used. Our social masks in this sense are our face that people around us see and recognize.

Maintaining the personality within “normal” borders is dependent on persona’s motion and its transmutation when needed.

Play characters, too, have social masks. In this study, a review was performed out of chosen play scripts on play persons who use the social masks that undertake key roles in the stack of encoded social relationships.

Keywords: Mask, persona, southernism.

Özet

Kişilik kelimesinin yabancı dillerdeki ortak kökeni "persona" sözcüğüne dayanmaktadır. Persona sözcüğünün anlamı, latin dilinde, tiyatro oyuncularının kullandığı "maske" dir. “Persona”yı kavram olarak analitik psikolojinin sınırları içinde tanımlayan Jung, kişinin günlük yaşam gereksinimlerine karşılık veren işlevsel bir örtü, bir ruhsal davranış biçimi olarak görür. Her iki tanım ortak okunduğunda persona, “sosyal maske”dir.

Onay görmek-dışlanmamak, bir takım şeyleri elde edebilmek için bir parçası olunan toplumun kodlarına uygun sosyal maskeler (persona) kullanılır. Bu anlamda sosyal maskelerimiz, çevremizdekilerin görüp tanıdığı yanımızdır.

Kişiliğin “normal” sınırlar dahilinde sürdürülmesi, personanın devinimine ve gerektiğinde değiştirilmesine bağlıdır.

Oyun kişilerinin de sosyal maskeleri vardır. Bu çalışmada, seçilen oyun metinlerinden, şifrelenmiş toplumsal ilişkiler yığnında anahtar rol üstlenen sosyal maskeleri kullanan oyun kişileri üzerine bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Maske, persona, güneylilik

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

¹ Asst. Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman University, Faculty of Fine Arts, Performing Arts Department, Muğla, filizctan@gmail.com

Tennessee Williams'ın Kadın Karakterlerinde Sosyal Maske/Persona

İngilizce “kişi” kelimesi Latince *persona*’dan gelir ve aslında Yunanca’da tiyatro sahnesindeki bir aktör tarafından giyilen maskeyi ifade eden “şahıs” kelimesinden Latince’ye geçerek evrilmiştir. (Runciman, 1997;36) David Runciman “Devlet Şahsiyeti” makalesinde Leviathan’dan alıntılanarak *persona* kelimesini “bürünülen kişilik” olarak tanımlar.

Analitik psikolojinin temellerini atan C.G. Jung ise bu tanımın uzağına düşmeden *persona*’yı, dış dünyaya uyum sağlamak için taktığımız, toplumsal açıdan kabul edilebilir benlik “maskesi”; toplumun beklentilerine uygun olarak oynadığımız rol olarak ele almıştır. (Jung, C. G. 1997; 14.) Jung bu sözcüğü, insanın kendisi olmayan bir karakteri yaşaması durumunda kullanmıştır. Temelde persona gerçek değildir der Jung. “*Birey ve toplum arasında, insanın nasıl gözükeceğine dair bir uzlaşmadır. Bir isim alır, bir umvan edinir, bir işlev yerine getirir...bir ikincil gerçeklik, bir uzlaşma oluşumudur. Persona bir görünüştür, maskedir.*” (C.G. Jung, 2007; 44.)

İnsanların toplum içinde verdikleri varoluş mücadelesi psikoloji biliminin en önemli araştırma alanlarından biri olmuştur. Toplum içinde onaylanmak ve toplumla ahenkli bir uyum içinde olabilmek adına bireyler koşullara ve genel beklentilere kendilerini uyarlama gereksinimi duyarlar. Carl Gustav Jung’ın geliştirdiği “persona” kavramı işte bu uyarlama ihtiyacını karşılayan bir kavramdır. İnsanlar yaşadıkları toplum ile uyumu yakalamak için çeşitli personalar inşa etmektedir. Gelenekler, alışkanlıklar, kadın ve erkeğin kabulleniliş değerleri, cinsiyetçi bakışlar, ekonomik koşullar gibi birçok etken insanları persona oluşturmaya yöneltmekte, hatta zorunlu kılarak kışkırtmaktadır. Bireylerin eğitim, kişisel gelişim ve yetiştirilme şekilleri bu kışkırtılmalar karşısındaki dirençlerinin ya da kabullerinin düzeyini belirlemektedir. Sonuçta birey, yaşadığı topluma yabancılaşmamak, dışlanmamak adına “kendi olmak”tan giderek uzaklaşmakta, inşa ettiği personanın altında kendine yabancılaşmaktadır.

Kendisi de Güneyli olan ünlü Amerikalı oyun yazarı Tennessee Williams’ın oyunlarında sıklıkla işlediği “güneylilik”, toplum beklentilerinin kişiler üzerinde oluşturduğu dolayısıyla bu topluma uyumlu olan davranışlar bütününe içeren bir personadır, sosyal maskedir.

Bir Sosyal Maske/Persona Olarak “Güneylilik”

Amerika’nın güney bölgesi bilindiği gibi toprağa bağlı gelişen bir ekonomik yapıya sahiptir. Özellikle pamuk ve tütün ekimine dayalı toprak işçiliğinde kullanılan zenci kölelerin varlığı güney bölgesini tanımlayan en önemli karakteristiktir.

16. yüzyıldan sonra Avrupa’dan başlayan göçlerle, ağırlıklı olarak İngiliz ve Fransızlar tarafından sömürgeleştirilmiş bu bölge, tütün ve pamuk üretimi ile yıllar içinde zenginleşmiş, bölgedeki

beyazların el işçiliğinin yetersiz kalması ile de zenci kölelerin kullanılması işçi problemine kesin çözüm getirmiştir. (Maurois, 1945;29)

Güneyli ailelerin çoğu çiftlik sahibi ve ticaretle uğraşan soylu kesimden oluşmuştur. Zengin aristokratlardan oluşan göçmenler, kölelerin çalıştığı kendi aristokrat çiftlik sistemlerini bu bölgeye taşıyarak büyüyüp gelişmesini sağlamıştır. Ucuz işgücü sayesinde zamanla sosyal yaşamları oldukça parlak ve eğlenceli bir hale gelmiştir.

Güney eyaletleri ağırlıklı olarak İngiliz göçmenlerden oluştuğundan, tıpkı soylu yaşam tarzlarında olduğu gibi, eğitim konusunda da İngiliz geleneklerine bağlı kalmışlardır. Gerek fakirler için yaptıkları okullar, gerekse zengin çocuklarının gittikleri kolejler ve ev mürebbiyeleri, tamamen İngiliz usullerinin uzantıları şeklindedir. (Blake, 1972;58.)

Geleneklerine ve dinlerine çok bağlı olan Güneyliler için evlilik ve aile hayatı çok önemlidir. Tarıma dayalı gelişen ekonomik yapı, Güney eyaletlerinde, erkek egemenliğine dayalı bir feodal sistemin ortaya çıkmasına ve yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Aile yapısı tamamen ataerkil özellikler göstermektedir. Neredeyse iki yüzyıl öncesinin İngiliz sömürgesi Güney aile yapısı bozulmadan korunmuş durumdadır. Bağımsızlık Savaşı ile birlikte, özellikle Batı bölgelerindeki kadınların aile içindeki ikincil konumları olumlu yönde değişimler geçirirken, Güney yöresindeki aile yapısı ve kadınların konumları, çiftlik sahibi zenginlerin dünyasında yine değişmemiştir. (Önder, 1999; 17.) Ailede tek hâkimiyet yine erkektedir:

“Zengin beyaz kadın, evin idaresinden sorumludur. Ondan erkek dünyasında var olması beklenemez. Irk ve cinsiyet ilişkilerini sorguladığında tüm toplum tarafından dışlanacağını bilir. Evin bakımı erkektir. Güney Carolina’lı Mary Boykin Chesnut, “Dıymak itaat etmektir... Bir kadın gibi köle yoktur.” diyerek Güneyli kadının herhangi bir köleden pek farklı olmadığını anlatır.” (Önder, 1999;18.)

“ Karısının mallarını idare eden erkeğe, isterse ona hiç para vermeyebilirdi. Bazı bölgelerde karısını dövmeye bile müsaade edilirdi. Jefferson : “Kocası ile sohbet ve cemiyet, çocuklarına müsfık ihtimam ve dikkat, evin döşemesi, bahçenin güzelleştirilmesi, bir hanımın hayatını her anında faydalı ve sağlıklı bir faaliyetle doldurmaya kafidir.” demektedir idi.” (Maurois,1945;63-64.)

Kadınlar yaşlarına göre çok genç evlenmekte ve genellikle doğum sırasında ölmektedir. Evlenmek, koloni dönemindeki bir kadın için kocaya kayıtsız şartsız bağlanmak ve sadakatsizliğine bile göz yummak demektir. Zira birçok çiftlik sahibi, zenci köle kadınlardan beğendikleri ile gizli olmaksızın ilişki yaşayabilmektedir. Böyle bir durum karşısında kadının hiç bir itiraz hakkı olmadığı gibi, tüm Güney eyaletlerindeki Katolik kiliseleri de boşanmayı tamamen yasaklamış durumdadır. Dolayısıyla boşanma yok derecesinde az rastlanır bir olaydır. Dul kalmış kadınlar ise hemen yeniden evlenebilmenin bir çaresine bakmaktadır. Çünkü böyle bir toplumda, zaten tek başına yaşayabilecek bilgi ve eğitimden yoksun olarak yetiştirildiklerinden, onlar için yalnız olmak neredeyse imkânsızdır.

Evlilik, kadınlar için bir kimlik kazanma ve varoluş sebebidir. Evlilik içinde ise kocaları karşısındaki eşitsizliklerini tartışmasız kabullenmekte, kendi kızlarını da bu yönde yetiştirmektedirler : (Önder, 1999;18.)

“... evli bir kadın, hem kanun, hem de töreler önünde kocasından sonra ikincil roldedir. Kanunlarla yazılı olmamasına karşın evli bir kadın, kocasıyla tek bir insan olarak kabul edilir, hakkında dava açılmadığı gibi, kendisi de bir başkasını mahkemeye veremez, anlaşmalar yapamaz, gayrimenkul alıp satamaz ve vasiyet düzenleyemez. Evlilikten önce kendine ait olan her türlü mal evlilikle kocasına geçer. Kazandığı para kanunen kocasına aittir ve bu evlilikten doğan çocuklar babanın kontrolü altında büyürler. Evli beyaz erkek, eşinin kendi fikirlerini benimsemesini ister ve kadınların büyük çoğunluğu hiç itiraz etmeden bu ikincil rolü kabullenir. Genç kızlara evlenirken kendilerini eşlerine adanmaları öğütlenir.” (Önder, 1999;15.)

Güney toplumundaki kadınla erkek arasında var olan büyük uçurumun temelleri eğitim sistemleri ile atılmıştır. Erkekleri çalışma dünyasına yönelten, kadınları ise ev içine hapseden aslında Güney toplumunda kız ve erkek çocuklara uygulanan farklı eğitim anlayışından kaynaklanmaktadır. Varlıklı ailelerin kız çocukları daha çok müzik, dans ve ev işleriyle ilgili eğitim alırlar. Erkek çocuklar ise eve gelen özel öğretmenlerden ders alıp onları üniversite eğitimine hazırlayacak olan itibarlı okullara giderler. Çocukluk yıllarından itibaren ev içi işlere yönlendirilen kadın, sonuçta sosyal yaşamdan kopuk, çalışma hayatından habersiz olarak ömrü boyunca kendisine hükmeden erkeğin himayesinde kalmaya zorunludur. (Önder, 1999;15.)

Çocuklar da tıpkı kadınların koca hâkimiyeti altındaki yaşamaları gibi, babalarının keskin otoritesi altında yetiştirilmektedir. Özellikle kız çocuklar evlilik çağına gelene kadar baba baskısını daha yoğun hissederlerdi. Zaten evlendikleri anda da babanın yerini itaat etmek zorunda oldukları kocaları alırdı. (Maurois,1945;29.)Çalışma hayatında onlara yer verilmediği ve bu yönde de yetiştirilmedikleri için ekonomik olarak hep kocalarına ya da babalarına muhtaçtırlar. Böylesine dışlanmış Güneyli kadınlar da kendilerinden beklendiği gibi, gösterişli giyimleri, zarif ve uysal tavırları ile kendilerini kocalarını ve çocuklarını memnun etmeye adanmışlardır. İnançları son derece güçlüdür. İçinde bulundukları hayatı sorgulamadan kabullenmiş, itaatkâr ve duygusal davranış şekillerini benimsemişlerdir:

“Tamamıyla dışı özellikler taşıyan, bunu giyinişi ve duygularıyla yansıtan Güneyli kadınların en belirgin özellikleri, dini duygularının sağlam oluşu ve soyluluklarıdır. Son derece gururlu, kırılgan, olaylara karşı dirençsiz olan bu Güneyli kadınlar duyguları ağır bastığı için zayıf bir yapıya sahiptirler.” (Chopin, 1976;172.)

Özellikle kadınlara kişilik özerkliğinin kazanılmasına izin vermeyen Güney toplum yapısı, kendinden utanan ve karar verme sorumluluğunu üstlenmekte zorlanan kadınlar yaratırken, erkekler için ise *“...erkekliklerini öne çıkarıp, kışkırtılmış ve tanrılaştırılmış putlara dönüştürülmüş..”* (Uslu, 2001;258.) bir sosyal maskeyi/personayı dayatmıştır. Bu anlamda Güneylilik, bir sosyal maskedir/personadır; kadından ve erkekten farklı farklı beklentileri karşılayan toplumsal davranışlar gerektirir.

Güneyli Bir Yazar'dan “Güneylilik Maskesi”ne Mahkûm Edilmiş Karakterler:

Tennessee Williams, Amerika'nın Güney eyaletlerinden biri olan Mississippi'de dünyaya gelmiştir. Güney toplumunda yetişen, onun kültürünü gerek ailesi gerekse yetiştiği ortamdan alan Tennessee Williams, bütün oyunlarında bu ortamı ve bu ortamın kadınlarını kullanmıştır. Yazarın oyunlarındaki kadınlar, güneylilik personasını zorunlu olarak taşıyan, değişen koşullar karşısında dahi eskiyen personalarından vazgeçemeyen, çünkü bu personaların gerisinde sağlam bir kişiliklerinin hiç oluşmamış olmasından dolayı mutsuz olan karakterlerdir.

Williams'ın 1947'de yazdığı Arzu Tramvayı adlı oyunu, dul kalıp, ailesinin yanına dönen ancak bir süre sonra aile bireylerinin ölümü ile çiftliği yönetemeyerek kaybeden Blanche'in kız kardeşinin evine sığınmak zorunda kalışını ve bu evdeki gerilimi anlatır.

Blanche, zengin ve aristokrat bir ailede kibar, namuslu erdemli ve uysal bir kadın olma yönünde yetiştirilmiştir. Coşku, tutku ve içgüdülerden arındırılmış güneylilik maskesini takması beklenir. Ne var ki Blanche henüz on altı yaşındayken, coşkularını denetleyemeyerek, Allen Grey adlı bir gence âşık olur. Kaçarak evlenirler. Blanche'in ilk kocası Allen, güney toplumunun erkeğe dayattığı sosyal maskeden taşan bu kalıba sığmayan bir karakterdir. Güneyli erkek maskesi “...erkeklik vurgusunun keskinleştirildiği” bir maske iken, Allen zayıf, ince ruhlu, kırılgan yapısı ile bu kalıba uymaz. Üstelik eşcinseldir. “...Cinsellik, erkeklerin en büyük güçleridir ve bunu da keşfetmeyi isterler. Bu nedenle ya aşırı çapkın erkekler olurlar (veya olmuş gibi görünürler), ya da Güney'in erkek kavramına uymadıkları için homoseksüel eğilimlidirler.” (Uslu, 2001;258.) Allen, hem erkeklere duyduğu ilgiyi bastırmak hem de “güneyli” bir erkek gibi görünmek için Blanche ile evlenir. Ne var ki hemcinsine duyduğu ilgiyi denetleyemez ve bir gün Blanche, Allen'in eşcinsel ilişkisine tanık olur. Allen, gizinin ortaya çıkışı, bundan duyduğu utanma ve hepsine eşlik eden gençliği ile intihar eder. Toplum içinde var olabilmek için Güneylilik maskesini zorla takmaya çalışmış, maske işlevsiz kaldığında ise hayatına son vermiştir.

Blanche, bir çiftlik sahibinin kızı iken ilk gençlik coşkusu ile kaçarak evlenmiş olsa da, güneylilik personası ile uyumludur. Kocasını intihar ettiğinde de bu yaşadığı duygusal çöküntü karşısında bocalamaz ve güneylilik maskesine uygun bir davranış gösterir; babasının evine döner. Blanche bu noktaya kadar öğrendiği sosyal maskenin içinde davranışlar sergilemiştir. Ne var ki aile üyelerinin birer birer ölümüyle çiftlik yönetimi ile uğraşmak zorunda kaldığında, o ana kadar edilgenliği onaylayan, tüm hayati kararları erkeğe bırakmaya koşullayan güneylilik personası,-doğal olarak- işe yaramaz, hayatını daha da karmaşılaştırır. Blanche'ı aşama aşama tüketen olaylar artık işlevsiz kalan bir sosyal maskeye takılı kalışı ile doğrudan ilgili biçimde gelişir. Aynı maske ile değişen koşullar karşısında “kekeleyen” Blanche, ailesindeki ölümlerin ardından çiftliği tamamen kaybeder.

Güneyli kadınların çocukluk yıllarından itibaren ev içi işlere yönlendirilen, çalışma hayatından uzak, ömrü boyunca kendisine hükmeden bir erkeğin himayesinde kalmaya zorunlu olmaları, erkeğe ait

kılınmış çalıma hayatında tek başlarına var olabilmelerini imkânsız kılar. Blanche, ilerleyen yaşına, para kazanmak zorunda olmasına rağmen Güneylilik maskesini çıkarmaz, çıkaramaz. Çünkü persona ile tamamen özdeşleşmiş çevresine yabancılaşmıştır.

Artık değişmiş olan kendi yaşam koşullarına uyum sağlayamadığı, toplumun değer yargılarının da değişmekte olduğunu fark edemediği için, kendisine cinsellik beklentisi ile yaklaşan erkeklerin/yabancıların “nezaketine güvenmekteki” yanılığını tekrar tekrar yaşar. Blanche'ın güneylilik maskesi ile insan ilişkilerinde ne derece şaşkınlığa ve yanılığa düştüğünün en çarpıcı göstergesi kız kardeşinin kocası Stanley'e olan tavırlarında rahatlıkla izlenebilir:

BLANCHE- Haydi bakalım düğme başına.

STANLEY- Beceremem ki böyle şeyleri

BLANCHE- Siz erkekler öylesiniz. İpiri, ama bir işe yaramaz parmaklarınız vardır. Sigarandan bir nefes alabilir miyim? (...) Karşında duran kadının bir zamanlar cazip olduğuna inanabilir misin?

STANLEY- Neden? Yine öylesin.

BLANCHE- Bu cevabı bekliyordum Stanley. (...) Bir parça basit, ama minare gibi doğru, içi dışı bir erkeksin. Geçen akşam eve geldiğin zaman kendi kendime, “kardeşim tam bir erkekle evlenmiş” dedim. (Williams,1989;32)

Stanley ile arasını iyi tutmak, onun evinde kalabilmek ve onayını almak için seçtiği davranışlar, -öyle bir niyeti olmasa da- Stanley tarafından “kur yapmak” olarak algılanır. Oyunun finalindeki tecavüz, Blanche'ın takılı kaldığı güneylilik personasının yarattığı yıkıcılığı çarpıcı bir biçimde ortaya koyar.

T. Williams'ın Sırça Kümes oyununda Amanda karakteri de Blanche gibi Amerika'nın Güney eyaletlerinden birinde yetişmiş, o bölgeye özgü bir takım davranış kodları ile biçimlenmiş bir sosyal maskeye sahiptir. Sırça Kümes, Amnada'nın oğlu olan Tom'un anılarını anlatması üzerine kuruludur. Şimdiki zamanı ve geçmişi içerir. Tom'un annesi ve kızkardeşini terk etmeden önceki yaşamlarından bir kesit sunar. Amanda, kızı Laura ve oğlu Tom, St Louis'te, insanların iç içe yaşadığı bir apartmanın arka dairesinde, çamaşır iplerinin, çöp kutularının kasvete boğduğu ve giriş çıkışların yangın merdivenlerinden yapıldığı küçük bir evde yaşarlar.

Amanda Wingfield, evlerinde zenci hizmetçilerin çalıştığı, ekonomik sıkıntısı olmayan Güneyli bir ailenin kızıdır. Güney normlarına göre yetiştirilen, zamanının çoğunu, görücülerini ağırlayarak, pikniklere ve balolara katılarak geçiren Amanda, büyük bir çiftlik sahibinin oğluyla evlenip, zengin ve mutlu bir hayatı olacağını ümit ederek yaşayan, sorumluluktan uzak kadersiz bir hayatı, neşeli şarkılarla bileziklerini şakırdatarak evde ağırladığı görücüleri ile mutlu tipik bir güneyli genç kızdır. Âşık olarak evlenmiş ancak güneyli erkek personasını taşımayı reddeden kocası tarafından iki çocuğu ile terk edilmiştir. Tek başına kalmış iki çocuklu bir kadın olarak, üstelik emek gücünün sömürüldüğü, sınıf ayrımının insani değerleri yozlaştırdığı bir ortamda para kazanmak zorunda

kalmıştır. Güneyli personasından vazgeçmeden, artık bambaşka kodların iş gördüğü böyle bir ortamda var olmak için çabalamış, oldukça yıpranmış hatta psikolojisinde dengesizlikler meydana gelmiştir. Yaşının ilerlemesine, evinin geçimini sağlamak için çok çalışmak zorunda olmasına rağmen Amanda sıklıkla güneyli genç kız personasına ait davranış kalıplarını hem çocuklarına hem de ilişkide olduğu diğer insanlara karşı kullanmaya devam eder. Kaçınılmaz olarak başarısız olur. Gerek oğlu Tom'u sorumluluk sahibi, disiplinli ve çalışkan bir genç olmaya, gerek kızı Laura'yı iş sahibi bir hanım ya da evleneceği, gelecek vaat eden bir eş bulabilecek özgüvenli bir kişiliğe yöneltmez. Tennessee Williams'ın çoğunlukla kendi yaşam deneyimlerinden oluşturduğu Amanda Wingfield, değişen değerler içinde hanımefendilik, kültür ve zerafetin (bazen zamanın koşulları karşısında yapay ve gereksiz karşılaşırsa da) temsilcisi olmuş kadınları simgeler.

Bu kadınlar ev kadınlarından, vasat ve makul diye adlandırılan dedikoducu kadınlarından daha üstündürler. Ne yazık ki zaman artık onların zamanı değildir ve yeni sistemde örselenerek mücadele etmek zorunda kalırlar. (Falk, 1987; 80.)

T.Williams'ın kişileri bu maskeyi takmaya zorlanan, sonrasında ise ya maskeyle aşırı özdeşim kurmaktan ya da işlevi bitse de takmaya devam etmekte ısrarcı oluşlarından tam bir birey olabilmiş kişiler değildir. Amanda da Güneylilik maskesi ile aşırı özdeşim kurmuş, bilinçli ve denetimli bir biçimde kullanmayı, gerektiğinde çıkarabilmeyi öğrenememiştir. Bunun tipik örneklerinden biri Yaz ve Duman'da Alma'da somutlanır. Alma Güney'in bir kadından beklediği zayıf, özgüvensiz, itaatkâr, erkeğe bağımlı güneylilik maskesine sahiptir. Babasının bir din adamı oluşu ile de küçük yaşlarından itibaren olgun ve tanrı sevgisi ile yoğrulmuş dindar bir persona taşımak zorunda bırakılmıştır. Zamanla Alma'nın içgüdüleri ve arzuları ile dindarlıkla daha da katılmış güneylilik maskesi çatışmaya başlar.

Oyun rahip Winemiler'in kızı Alma'nın, komşuları doktor Buchanan'ın oğlu John ile olan ilişkisi çerçevesinde gelişir Alma, bir papazın kızıdır. Çocukluğundan beri komşularının oğlu John'a derin duygular besler. John başka bir ülkede tıp eğitimi almaya gittiğinde Alma annesinin psikolojik sorunları nedeniyle papaz evinin tüm sorumluluklarını yüklenmiş ne çalışma hayatına ne de diğer genç kızların yaşadığı sosyal çevreye girebilmiştir. İçindeki tutkularını güneyli dindar maskesi ile sürekli denetlemeye uğraşır. John'la yıllar sonraki ilk karşılaşmalarında, Alma oldukça asabi ve gergindir. John, üniversiteden bakteriyolog olarak mezun olmuş ve Güney'e geri dönmüştür. Alma'nın çocukluğundan beri hayranlık duyduğu, başka şehirler görmüş ve bilimsel alanda eğitim almış John'un deneyimleri, Güney'den hiç çıkmamış Alma'yı, hemen etkisi altına alır. Konuşmalarındaki zorlanmadan ve gergin tavırlarından Alma'nın bir hastalığı olduğunu anlayan John, Alma'nın tutkularının bastırılmış olduğunu dillendirir:

JOHN – Hava yutuyorsun Miss Alma.

...

Hava yutuyorsun ve o hava kalbine basınç yapıp çarpıntıya neden oluyor. Bu tek başına ciddi bir şey değil ama ciddi bir şeyin belirtisi. Zannedersem sende öteben var! (...) Bu öteben de fena halde rahatsızlanmış...

John'un öteben diye bahsettiği Alma'nın içinde bastırdığı coşkun kişiliğidir. Bu kişilik özellikle bastırdığı cinsel tutkularla birlikte dindar güneyli maskesinden taşar:

(İlk sahnede kazara bacakları birbirine değər.)

JOHN – Üşüdün mü?

ALMA – Yo, hayır! Hayır. Neden?

JOHN – Sarsılıyorsun.

ALMA – Öyle mi?

JOHN – Farkında Değil misin? (Williams,1990;34.)

Alma bir türlü John'a karşı duyduğu hisleri açık edemez. John Alma'ya yaklaştığında Alma yetiştirilme tarzı doğrultusunda güneylilik maskesi doğrultusunda, olgun ve kontrollü davranmaya çabalar, yapaylaşır.

JOHN – Dış görünüşün altında büyük coşkular yatıyor, rastladığım bütün kadınlarınkinden çok daha fazlası.Öyle yoğun ki, şu uyku ilaçlarını yanında taşıma gereği duyuyorsun. (...)

(Eğilir ve Alma'nın tülünü kaldırır.)

ALMA – Bunu neden yaptın?

JOHN – Seni öperken tülün ağzıma girmesin diye.

ALMA – (İçi çekilmiş) Beni öpmek mi istiyorsun?

JOHN – Miss Alma. (Kollarından tutup ayağa kaldırır) Ah, Miss Alma, Miss Alma! (Onu öper.)

(...)

JOHN – Senin bir vaizin kızı olduğunu unutmak öyle güç ki.(...) Bu hanımlık meselesi, o kadar önemli mi? (Williams,1990;74.)

Alma'nın yaşamına ve benliğine nüfuz etmiş dinsel baskıların etkilerinden sıyrılabilmesi kolay değildir, dolayısıyla John'u sevse de, çok mesafeli davranır. Aşkın, sadece ruhta hissedilebilecek bir coşku olduğuna inanır, ancak saygıya dayalı bir evlilikle anlam kazanacağını ve tüm tensel hazlardan daha önemli olduğunu savunur:

ALMA – (...) Düşün ki bir gün evlendin... Karın olarak seçtiğin kadın, sadece karın olarak da değil çocuklarının anası! O kadının bir hanım olmasını istemez miydin? Onun; senin kocası olarak, onların da kıymetli çocukları olarak çok derin bir saygıyla bakacakları biri olmasını istemez miydin?

JOHN – Bir erkekle bir kadın arasında saygıdan başka şeyler de vardır. (Williams,1990;75.)

Alma cesaretini toplayıp John'a gittiğinde ise John artık başka bir genç kızla ilgilenmeye başlamıştır. Her ikisi de birbirlerini aynı anda ziyaret eden ve kapalı birer kapıyla karşılaşmış gibidirler. Alma, reddedilişinin ağırlığı ile dindar güneyli maskesini tamamen çıkarır. Sadece kendisi olmak, olabilmek için, kendini, o güne kadar yok saydığı arzu ve tutkularının akışına bırakır. Ne var ki güneylilik maskesi, Alma'nın benliği ile tamamen bütünlenmiş olduğundan maske yoksa gerçek bir benlik ve kişilik de yok demektir. Dolayısıyla Alma da diğer güneyli kadınlar gibi hiçbir zaman gerçek anlamda anlamlı, mutlu ve özgür bir hayat kuramaz.

Sonuç

Güneylilik maskesi, ele alınan oyunlardaki kadın karakterler için çok koşullu bir güvenlik ortamı sunar. Babasının kızı ya da evlendiğinde evinin kadını olarak yaşamını sürdürüyorsa, zarif, kırılgan, çalışma hayatından uzak ya da para ile evin basit ihtiyaçları dışında ilgisi kesilmiş, çevresine karşı ahlaklı hatta dindar bir imge sunan bir çember içinde ise son derece korunaklıdır. Bu çember bir kez kırıldı mı kişiler üzerinde tamiri mümkünsüz hasarlar bırakmaktadır. Tennessee Williams'ın incelenen üç oyununda da kadına atfedilen “güneylilik” maskesi ancak, kırılgan, uçarı neşeli hareketli, şen kahkahalı, zengin ve kedersiz genellikle evin içinde ya da kır partilerinde iş görür niteliktedir. Güneylilik, evlenmeden önce baba evinde ya da evlilik içinde kocasının kurallarına tabi, ev işleri ve çocuklarının bakım organizasyonu sınırlarında, kısaca edilgenliği kişilik özelliği olarak sunan bir “kalıp”tır, “maske”dir.

“Persona”yı kavram olarak analitik psikolojinin sınırları içinde tanımlamış olan Jung, kişinin günlük yaşam gereksinimlerine karşılık veren işlevsel bir örtü, bir ruhsal davranış biçimi olarak değerlendirmiştir. Bu örtü kişinin öz benliğini tamamen kapladığında işlevsizleşmekte kişilikte hasarlara yol açmaktadır. Güneylilik toplumsal bir maske/persona olarak ele alındığında incelenen kadın karakterler Blanche, Amanda ve Alma bu toplumsal maske ile bütünleşmiş olduklarından bireyleşmelerini tamamlayamamış, kendi öz benliklerine yabancı kalarak son tahlilde gerçek anlamda hiç mutlu olamamış kadınlar olarak okunabilirler.

Kaynakça

- Blake, N. M. (1972). *Amerikan Yaşam ve Düşünüşünün Tarihi* (McGraw-Hill Book Company).
- F, Signi. (1987). *The Southern Gentlewoman, Tennessee Williams's The Glass Menagerie*, Edited by: Bloom, Newyork.
- Geçtan, E. (1998). *Kimbilir?* Metis yayınları, İstanbul.
- R, David. (1997). *The personality of Mask, Pluralism and the Personality of the State*. Cambridge: Cambridge University Press: U.K, New York, USA, 1997.)
- Gürol, E. (1991). *Analitik Psikoloji ve C.G. Jung*, Cem Yayınevi, İstanbul.

- Jung, C. G. (1997). *Din Ve Psikoloji*, (Çev. Cengiz Şişman), İstanbul: İnsan.
- Jung, C. G. (1992). *Analitik Psikolojinin Temel İlkeleri –Konferanslar-* Cem Yayınevi, İstanbul.
- Jung, C.G. (2007). *Kolektif Psişen'nin Bir Alt Kesiti Olarak Persona* Çev.: Mehmet Moralı, Parşömen Dergisi, cilt: 5 sayı: 3.
- Chopin, K. (1976). *The Awakening*, NewYork.
- Fordham, F. (2008). *Jung Psikolojisinin Ana Hatları*, (7.bs.), çev.: Aslan Yalçın, Say Yayınları.
- Maurois, A.(1945). *Amerika Mucizesi (1492-1940)*, Çeviren: Fuat Gökbudak, Osmanbey Basımevi, İstanbul.
- Önder, N. (1999). *20. Yüzyıl Amerikan Edebiyatında Kadın*, Amerikan Edebiyatında Gerçekçilik ve Kadın Gerçeği, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Uslu, D. (2001). *Amerikan Tiyatrosunda Düşler*, İzmir, Dokuz Eylül Yayınları, Temmuz.
- Williams, T. (1989). *Arzu Tramvayı*, Çeviren: Halit Çakır, MEB yayınları, İstanbul.
- Williams, T. (1990). *Yağ ve Duman*, Çeviren: Yıldırım Türker, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Williams, T.(2000). *Sırça Hayvan Koleksiyonu*, Çeviren: Aytuğ İz'at Mitos Boyut Yayınları, İstanbul.

Extended English Abstract

The term “persona” comes from Greek word “person” that describes mask worn by an actor on theater stage and corresponds to meaning “attired personality”. According to Jung, *Persona is an appearance, mask*. Many factors such as traditions, habits, values of acceptance of men and women, sexist views, economic conditions, all lead people to form persona; moreover, provoke them to do so by force. Education, personal development and forms of upbringing of individuals determine their level of acceptance or resistance against these incitements. Consequently the individual gradually becomes distant to “being himself/herself” in the name of not being excluded, alienated to society he/she lives in, hence becomes alienated to himself/herself under the persona he/she builds.

Tennessee Williams, famous American playwright, who also is Southerner, often attributes to “being southerner”, which is a persona, social mask that contains entirety of behaviors in harmony with this society caused by social expectations on people.

South region of America is composed of noblemen and women dealing with trade, who mostly own farms. Economic structure that has developed on agriculture has caused a feudal system dominated by men to emerge and spread in Southern states. Family structure exhibits completely patriarchal features. Marriage, to a woman, means unconditional surrender to husband and even to suffer his disloyalty. Divorce is completely forbidden by catholic churches in southern states also.

Therefore divorce is rare nearly to none incident. Widowers struggle to marry again quickly. Since they were brought up deprived of knowledge and education whereby they can survive alone, being alone is virtually impossible for them.

In the Southern society that leads men to work outside and women to imprison inside the house, women directed to housework since childhood years disconnect from social life and become mandatorily dependent on man dominating her all along her life, unaware of work life. Not having brought up in work life, they are always dependent either on their husbands or their fathers.

Southern women, who were externalized as such, dedicate themselves to pleasing their children or husbands as expected from themselves, by their elegant, amiable attitudes and garish outfits. They have strong faith. They accept life without questioning; adopt obedient and emotional behavior patterns.

While Southern society structure disallowing particularly women to gain personality liberty create women ashamed of themselves and who have difficulty to undertake decision making responsibility, when it comes to men it imposes a social mask/persona, “...highlighting their

manhood, incited and converted in to deified idols.." (Uslu, 2001; 258.) Being southerner in this sense is a social mask/persona; it necessitates social behaviors that meet different expectations from man and woman.

Tennessee Williams, who was brought up in southern society and who received its culture from both his family and his environment has used this environment and women from it in all his plays. Women in his plays are miserable characters mandatorily having persona of being southerner, who cannot give up aging personas even under varying circumstances due to no solid personalities formed behind these personas.

"A Streetcar Named Desire", the play written by T. Williams in 1947 is about Blanche's becoming widower, her return to her family but failing to manage the farm ending up losing it upon her close family ones die and her needly stay in her sister's house and the tension in it. Blanche, despite her advancing age and having to make money, does not take off them ask of being Southerner, she simply cannot. Because she was over identified with persona and alienated to her surroundings. The rape at the final stage strikingly exhibits demolishing effect created by southerner persona, with which Blanche is stuck.

In T. Williams's play, "The Glass Menagerie", character Amanda grew up in one of the Southern states in America as Blanche, and has a social mask patterned by some behavior codes attributed to the region. Amanda, too, formed an extreme parity with Southerner mask, nevertheless, could not learn to use it in conscious and controlled fashion and could not take it off when necessary.

Character Alma, too, in T. Williams's play "Summer and Smoke", is another character that has linked extreme parity with persona of southerner. Alma has the mask of southerner as it expects from a woman; weak, unconfident, obedient, man-dependent. Her endeavors to rid of her mask once she becomes aware of it yields no result whatsoever: Southerner mask has entirely integrated with Alma's personality and because of that, if there is no mask there is no real selfness or personality. Therefore, Alma, as other southerner women, could never lead a meaningful, happy and free life.

Southerner mask allows multi-conditioned safety environment for women characters in discussed plays. When this safety circle is broken once, there are irreparable damages on individuals. "Being Southerner" attributed to women in Tennessee Williams's last three plays that were studied, is a "mold", a "mask", which briefly suggests passivity as character identifying woman subjected to rules in pre-marriage family home in limits of housework and in childcare.

Jung, who defined "Persona" as concept within the borders of analytical psychology, has observed it as a functional cover, a spiritual behavior form, responding to daily needs of individual. This cover becomes dysfunctional when it fully occupies person's self, causing damage in personality. When being southerner is taken as a social mask/persona, women characters Blanche, Amanda and Alma under study can be seen as women who remain alien to themselves, consequently have never been happy in real sense since they are integrated with this social mask and could not complete to becoming individuals.